

ВСТУП ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

5 клас

складено на основі модельної навчальної програми «Вступ до історії України та громадянської освіти 5 клас» для закладів загальної середньої освіти (авторський колектив Бурлака О.В., Власова Н.С., Желіба О.В., Майорський В.В., Піскарьова І.О., Щупак І.Я.)
(Наказ Міністерства освіти та науки України від 09.08.2024 р.)

Пояснювальна записка

Курс «Вступ до історії України та громадянської освіти» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти. До особливостей курсу належать:

- 1) пропедевтичний характер – ознайомлення учнів/учениць зі світом шкільної історії та основами історичного процесу, ознайомлення з методами дослідження історії;
- 2) інтегрований характер – ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання епізодів всесвітньої історії та історії України;
- 3) технологічний підхід до вивчення – пропонується вивчення історії шляхом реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі.

Головною метою курсу є зацікавлення учнів шкільною історією, ознайомлення з методами, технологіями та інструментарієм історичних досліджень; розвиток критичного мислення та медіаграмотності; формування розуміння тяглості історичного процесу, органічної взаємодії загальнолюдського, національного та особистісного поступу; формування розуміння цінності людини, її ідентичності, прав людини, принципів взаємодії людей в спільнотах на різних історичних етапах; формування культури життя в мультикультурному суспільстві, навичок конструктивної взаємодії в суспільстві для забезпечення сталого розвитку; формування особистості патріота України з активною громадянською позицією.

Основними завданнями курсу є:

- сформулювати у здобувачів освіти розуміння історії як науки;
- познайомити учнів із цікавими епізодами історії України та світу;
- спонукати до дослідження історії родини та рідного краю;

- засобами історії формувати компетентності: загальні (уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо); предметні (хронологічна, просторова, інформаційна тощо);

- розвивати історико-хронологічне, геопросторове, критичне, системне мислення;

- розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії через створення умов для активної взаємодії між вчителем/учителькою і учнями/ученицями, для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;

- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини, потреби гармонії людини з природою.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі.

Структура курсу

Розділ I. Вступ. Науки, що вивчають минуле
Розділ II. Історичний час і простір
Розділ III. Історична наука й історична пам'ять
Розділ IV. Розвиток людства упродовж історії

№	Очікувані результати навчання	Тема уроку	Види навчальної діяльності
Тема 1. Вступ. Науки, що вивчають минуле			
1	Знання: • що вивчає предмет «Історія» у школі, понять «історія», «археологія», «археологічна культура», «етнографія», «фольклор», «історичне джерело», «допоміжні історичні дисципліни»; • назв і предметів	Вступ. "Історія" - наука про минуле людства	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна,
2		Історичні джерела та їх різновиди	
3		Речові історичні джерела. Археологія. Значення археології для	

	вивчення допоміжних історичних дисциплін; • розуміє значення історії та допоміжних історичних дисциплін для вивчення	дослідження минулого. Як працюють археологи. Культурний шар та археологічна культура	дискусійна: робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні дослідницький проєкт, творчий проєкт (фотоколаж, віртуальна екскурсія, лепбук тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, формулювання дослідницьких питань і пам'яток для дослідження джерел історичної інформації, історичних джерел, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
4	та розуміння минулого; • способи нагромадження та пошуку інформації на історичну тематику; • час існування та характерні риси найвідоміших археологічних пам'яток світу та України.	Минуле світу в археологічних пам'ятках. Археологічні скарби України. Трипільська культура	
5	Уміння:	Науки – помічниці історії	
6	• розрізняє історичний факт, час, простір, історичні події та явища, наводить відповідні приклади;	Етнографічні дослідження. Фольклор як історичне джерело.	
7	• з допомогою вчителя виявляє, розрізняє причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів;	Писемні пам'ятки та їх дослідження. Найвидатніші писемні пам'ятки людства.	
8	• розрізняє історичні джерела за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/ вторинні, текстово-візуальні тощо);	Сучасні історичні джерела (фото, відео, аудіо)	
9	• розуміє різницю між археологічною пам'яткою, культурним шаром та археологічною культурою;	Практична робота «Дослідження історичних фотографій»	
10	• наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики	Узагальнення і тематичний контроль	

тощо; • за допомогою вчителя використовує пошукові системи та добирає інформацію/інформаційні джерела на історичну тематику за заданими критеріями; • за допомогою пам'ятки здійснює простий аналіз історичного джерела; називає характерні риси / ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; • за наданим алгоритмом аналізує медіатекст історичного змісту; • пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах, дізнається значення незнайомих слів за допомогою словників, пошукових систем; • за допомогою пам'ятки формулює закриті та відкриті запитання щодо достовірності інформації з різних джерел . Ставлення: • усвідомлює себе частиною родини, народу, громадянства держави, людської спільноти в цілому; • виявляє повагу й любов до історії рідного села, міста – своєї Малої Батьківщини; • усвідомлює важливість вивчення історії України як невід'ємної важливої складової всесвітньої		
---	--	--

	історії. • має потребу в неупередженому аналізі джерел історичної інформації.		
Тема 2. Історичний час. Історичний простір			
11	Знання: • знає одиниці вимірювання часу, поняття «хронологія», «історичний час», «рік», «століття», тисячоліття», «ера», «календар», «літочислення», «історична карта», «атлас», «легенда карти»; • знає хронологічні межі та характерні ознаки історичних періодів розвитку людства; історичних періодів історії України; • усталені символи умовних позначень на історичній карті. Уміння: • розрізняє системи літочислення, пояснює їх на прикладах; • установлює послідовність історичних подій за допомогою лінії часу; • за визначенням вчителем алгоритмом розташовує події у хронологічній послідовності, укладає хронологічну та синхронізовану хронологічну таблицю; • виокремлює основні елементи карти, сталі та змінні об'єкти карти та пояснює їх значення;	Розвиток уявлень про лічбу часу в народів світу та на теренах України.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна: робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні дослідницький проект (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проект-порівняння історичних епох, дослідження історичної карти, побудова розповіді про події на основі карти), творчий проект (лепбук, виставка, презентація тощо), розв'язування задач на лічбу часу, виконання вправ на встановлення логічної відповідності та хронологічної послідовності подій, побудова ліній часу (в т.ч. за
12		Одиниці вимірювання історичного часу (ера, тисячоліття, століття, рік). Лічба часу в історії. Історія приладів для вимірювання часу.	
13		Розвиток систем літочислення. Літочислення в сучасному світі.	
14		Історія світу та України на лінії часу.	
15		Практична робота. Розв'язання хронологічних задач	
16		Розвиток уявлень людини про світ. Історичний простір на картах упродовж історії.	
17		Українські землі на картах упродовж історії. Території розселення українців у світі	

18	• співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо); • визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій; • позначає розміщення об'єктів на контурній карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані; • показує на історичній карті/ позначає на контурній карті території розселення українців у світі упродовж історії. Ставлення: • розуміє суть тяглості історичного процесу; • усвідомлює важливість правильного визначення історичного часу для розуміння логіки історичних процесів; • розуміє, що історія українського народу, України є невід'ємною складовою світового історичного процесу	Узагальнення тематичний контроль	та допомогою інтернет-ресурсів), укладання хронологічних та синхронізованих таблиць, робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань, коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео
----	---	-------------------------------------	---

Тема 3. Історична наука та історична пам'ять

19	Знання: • зміст понять «історична пам'ять», «міф»; • імена видатних вчених-істориків світу та України від давнини до сучасності;	Становлення історичної науки. Описи історії в донаукові часи (від давнини до XVII ст.).	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна:
20	• провідні музеї та архіви	Становлення історії як	

	світу і України історичного профілю. Уміння:	науки. Наука історія на сучасному етапі.	робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні дослідницький проект
21	• пояснює різницю між музеєм та архівом; • розрізняє за видами й характеризує за простим алгоритмом історичні пам'ятки і пам'ятники;	Історичні дослідження на теренах України. Видатні українські історики. Музеї та архіви.	(ознайомлення із вебсайтами провідних наукових установ,
22	• використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема медіатексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження;	Історична пам'ять. Культура пам'яті. Формування історичної пам'яті	порівняння тексту наукової статті історичного змісту та науково-популярної оповіді історичного змісту), творчий проект (укладання кодексу честі історика-
23	музейні експозиції, власні спостереження;	Міфи в історії. Усна історія	професіонала, пам'ятки роботи професійного історика, укладання правил написання історичного дослідження, фотоколаж, інстаграм галерея, віртуальна екскурсія, лепбук, виставка, презентація, створення профілю вченого-історика в соціальних мережах тощо), робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда, дискусія, підготовка питань та діалог із сучасним вченим-істориком,
24	застосовує критерії визначення достовірності інформації та розпізнає прості прояви маніпулювання історичною інформацією на конкретних прикладах Ставлення: • усвідомлює суспільну значущість збереження історичної спадщини для успішного розвитку України; • розуміє суспільну значущість об'єктивних і неупереджених історичних досліджень; • пишається історичною спадщиною України та рідного краю; турбується та доглядає за історичними пам'ятками та пам'ятниками в рідному краї.	Урок узагальнення та тематичного контролю	

			коментований перегляд та інтерпретація візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео
II семестр			
Тема 4. Розвиток людства упродовж історії			
25	Знання: - розуміє зміст понять «народ», «етнос», «нація», «раса», «табу», «мораль», «цінності», «закон», «державна», «демократія», «республіка», «монархія», «деспотія», «релігія», «міфологія», «атеїзм»; - час появи людини на Землі та на українських теренах; - хронологічні рамки та характерні ознаки історичних періодів всесвітньої історії та історії України; - сучасні стандарти прав людини; документи, що їх визначають; - способи захисту прав людини в сучасному світі Уміння: - за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей; - співвідносить за найпростішими ознаками	Періодизація історії людства від давнини до сучасності	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна: робота з навчальним текстом, інтерактивні вправи, міні дослідницький проєкт (завдання на встановлення хронологічної послідовності, синхронності історичних подій, проєкт-порівняння історичних епох,
26		Поява і розселення людини на Землі. Перші люди на українських теренах	
27		Людина і довкілля протягом історії: господарювання, проблема ресурсів. Людина як частина природи.	
28		Людина в спільноті. Розвиток людських спільнот від первісних громад до держави	
29		Особистість, сім'я, родина, громада. Родове дерево.	
30		Народи, етноси та нації.	
31		Народи, які проживають на теренах України.	

32	документи, артефакти (музейні об'єкти) й ілюстративний матеріал з історичним періодом; • за алгоритмами виконує	Розвиток системи регулювання суспільних відносин: табу, мораль, цінності, закони.	дослідження історичної карти, побудова розповіді про події
33	навчальні завдання, що передбачають оперування навичками	Середні віки – «темні часи» чи доба прогресу	на основі карти), творчий
34	локалізації історичних подій та явищ у часі й просторі;	Козацький період історії України	проект (фотоколаж,
35	• наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи;	Новий час – відкриття Америки, революції, передові ідеї і не тільки	інстаграм галерея, віртуальна екскурсія,
36	• формулює судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду;	Новітня історія: портрет сучасної епохи	лепбук, виставка, презентація,
37	• розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними;	Україна: шлях до незалежності (події першої половини ХХ ст.)	створення профілю історичного діяча/діячки в соціальних мережах тощо),
38	• описує життя і побут народів, що населяють Україну;	Україна шлях до незалежності (1991 р. – сьогодення)	робота зі словниками та пошуковими системами, бесіда,
39	• обґрунтовує важливість поваги прав людини всіма людьми та необхідності захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина;	Становище чоловіків і жінок на різних етапах історії. Права та обов'язки людини.	дискусія, підготовка питань та діалог із сучасним вченим істориком, коментований перегляд та інтерпретація
40	• аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх	Становище дітей на різних етапах розвитку людства	
41		Права людини у правових пам'ятках людства й України. Як захистити свої права в сучасному світі.	

42	дотримуватися Ставлення: • відчуває гордість за славетні сторінки історії України, видатних історичних діячів українського й інших народів, що проживають на теренах України; • усвідомлює необхідність відповідального господарювання та споживання; пропонує конкретні механізми і діє для збереження навколишнього середовища; • поводить себе з повагою до прав інших осіб; налагоджує конструктивну взаємодію з іншими людьми; • визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав.	Типи держав	візуальних джерел інформації, робота з навчальним відео.
43		Міфологія та релігія. Наукове бачення світу.	
44		Світогляд, наукові знання	
45		Художня культура людства.	
46		Освіта та передача досвіду від покоління до покоління впродовж історії	
47		Практична робота. «Винаходи, що змінили історію людства»	
48		Значення історичної науки для поступу людства. Уроки історії	
49		Урок узагальнення з теми «Розвиток людства упродовж історії»	
50		Тематичний контроль	
51		Узагальнення з курсу «Вступ до історії України та громадянської освіти»	
52		Підсумковий урок	